

ומזוזות לעצמו. וטוה אדם על יריכו חוטי תכלת לציציתו.

ועושה כך אפילו לצורך אנשים אחרים, בטובה, שמכירים לו על כך טובה. אבל לא יעשה זאת עברם תמורת שכר, דברי רבי מאיר.

רבי יהודה אומר: מערים אדם במשך כל ימי חול המועד, וכותב בהם תפילין לעצמו, ומוכר את שלו, ואחר שמכר את שלו, חוזר שוב וכותב לעצמו (177).

רבי יוסי אומר: כותב אדם תפילין במועד, ומוכר כדרכו — כדי פרנסתו, בהרווחה.

רבי יהודה אומר: כותב אדם תפילין ומזוזות לעצמו, כדי להניחם על גופו, ועל מזוזות ביתו. אבל אינו כותב לציבור, לפי שהוא דרך מלאכה (175).

י"ט-א וטוה אדם את חוטי הציצית בשינוי מהדרך שטוה בחול. שאינו טוה אותם בידו, בין אצבעותיו ובעזרת הפלך, אלא טוה על יריכו את חוטי התכלת לצורך עשיית ציציתו (176).

גמרא:

תנו רבנן: כותב אדם במועד תפילין

מפני כל מצוה שהיא.

176. התוס' ביארו החילוק שבין תפילין ומזוזות לציצית, שבציצית, מאחר ויכול לעשות המלאכה בשינוי, לא התירו לו לעשות כדרכה, מה שאין כן בתפילין ומזוזות, שהכתיבה דינה שתהיה תמה ומיושרת, ואי אפשר לעשותה בשינוי, על כן התירוה כדרכה. ובתפילין ומזוזות יסוד ההיתר הוא מפני צורך המצוה, שהרי בשאר צרכי המועד אין להתיר מעשה אומן, אפילו כשאי אפשר לו לעשות בענין אחר.

177. אין זה שייך להערמה שנחלקו תנאים [לעיל יב] אם היא מותרת או אסורה, שבנידוננו, מאחר ונתן לחבירו התפילין, אזי לפי האמת הכתיבה נעשית לצורך עצמו, ורק שמתחילה לא היה צריך לעצמו לכתיבה זו, מה שאין כן לעיל, שגם בשעת המלאכה אין לו בעשייתה צורך כלל. וכתבו התוס', שרבי מאיר מקיל יותר מרבי יהודה, ולדבריו אין צורך בהערמה, אלא עושה לאחרים בחינם. ועיי"ש שהביאו פירוש נוסף בזה. ובעיקר היתר הכתיבה לאחרים ביאר

175. כתב המגיד משנה [יו"ט ז יג] בשם הרא"ה, שכמו כן מותר להגיה ספר תורה לעצמו, כדי לקיים מצות כתיבת ספר תורה. והוא נחלק עליו ואוסר בזה.

וכתב הלחם משנה, שלכאורה היה אפשר לדקדק כדברי הרב המגיד ממשנתנו, שהרי כשהתרנו כתיבת תפילין ומזוזות לעצמו, לא הוזכרה הגהת ספר תורה להיתר, הרי שהיא עומדת באיסור שנאמר בה ברישא. ועיי"ש במגיד משנה שנתן טעם לאיסור. [ונראה שכונתו, שגזרו ואסרו את ההגהה מפני הכתיבה, וכתבת ספר תורה אסורה במועד, הואיל ואינו יכול לכתוב ולסיים ספר שלם במועד עצמו]. ויש שנתנו טעם מפני שמצות כתיבת ספר תורה בזמנינו אינה ברורה כל כך, עיין יו"ד [ער ב], ושאגת אריה [לו]. ועיין חוה"מ כהלכתו עמ' קצח.

והרשב"א בתשובה [ד שכו] הקשה, למה לא התירו הגהת הספר שיש בו מצוה, שהרי אסור לאדם שישנה בביתו ספר שאינו מוגה, שנאמר "אל תשכן באהליך עולה" [עיין כתובות יט]. ותיירך, שיש חילוק בין המצוות, ולא התירו

ומותר לעשות כך אפילו למי שיש לו מה לאכול במועד (178).

אורי הורה ליה רב לרב חננאל, ואמרי לה רבה בר בר חנה הורה לרב חננאל:

הלכה: כותב אדם תפילין ומוכר כדרכו,

כדי פרנסתו, בהרווחה, ואפילו יש לו מה לאכול.

וטוה על יריכו תכלת.

תנו רבנן: טוה אדם על יריכו תכלת לציציתו. אבל לא יטוה באמצעות אבן,

הב"ח, שהוא מפני דין ערבות, הכל ישראל ערבים זה לזה.

178. לקמן בגמרא נפסק ההלכה כרבי יוסי. וכתבו התוס' לבאר בשני אופנים דברי רבי יוסי. א. רבי יוסי מקיל מכולם, ומתיר לכתוב לאחרים, כשיש לו צורך במעות לשמחת יום טוב, ואף על פי שיש לו מה לאכול, ובשאר מלאכות לא נתיר לו לעשותם, מכל מקום לענין כתיבת תפילין שהיא מצוה, יש להתיר כדי שיהיה לו מעות בריוח ליום טוב. והוסיפו התוספות, שלפי זה נצטרך לומר, שהתנא קמא של משנתנו הוא דיעה נוספת בענין זה, מלבד התנאים שנזכרו בברייתא, שהרי מלשון המשנה מבואר, שתנא קמא מחמיר מרבי יהודה, ואילו בברייתא מבואר, שרבי יהודה הוא המחמיר משלשתן, וכנ"ל, ובהכרח שהוא תנא נוסף, האוסר לכתוב אפילו לצורך עצמו.

ב. רבי יוסי מחמיר מכולם, ואינו מתיר לכתוב לאחרים אלא כשאין לו מה יאכל, וכדין שאר מלאכות שהותרו באופן זה. ולפי זה, תנא קמא של משנתנו הוא רבי יוסי.

והטור פירש כהאופן הראשון, ועל כן התיר לכתוב לאחרים בין בחינם ובין להרווחה. והוסיף, שכל זה כשכותב התפילין לצורך הנחתם במועד [כדעת הראשונים שמניחין תפילין בחול המועד], אבל לצורך אחר המועד, אין לו לכתוב בין בחינם בין בשכר.

אבל האחרונים הביאו מהירושלמי, שכל זה לצורך אחרים, אבל לצורך עצמו מותר לו

לכתוב אפילו אינו צריך להם במועד. וטעם ההיתר הוא, כדי שיהיו מזומנים לו התפילין תיכף לאחר המועד, ואם לא נתיר לו לכותבם במועד, יש לחוש שלא יספיק לכתוב במוצאי יו"ט, ויהיה נגרע ממצות התפילין. כן מבואר מדברי הרא"ש בתשובותיו [כג ג]. ועיין תשובות רמ"ע מפאנו [קח].

אולם עדיין צריך לבאר החילוק שבינו לאחרים, שהרי נתבאר שמצד דין ערבות יש לו לכתוב אף לאחרים. ואולי יש לומר, שאמנם מדין ערבות נאמר, שכל אדם מישאל צריך לדאוג שחבירו יקיים המצוה, אולם כשם שאין נפרעין מהערב כל זמן שיתכן לגבות מהלוה, וכשעדיין יש אפשרות לגבות מן הלוה, אין נפרעין מהערב, כמו כן לעניננו, מאחר ואין הדבר מוכרח שלא יעלה בידו לכתבם במוצאי יום טוב, אין לנו לחייב את הסופר מצד דין ערבות לכתוב עתה.

והפמ"ג [א"א ז] חידש, שדוקא בתפילין התירו לכתוב לצורך אחר המועד, אבל לא בציצית, וחילוק גדול יש ביניהם, שתפילין היא מצוה המחוייבת בכל אופן, מה שאין כן בציצית שאינה מוטלת עליו בחיוב, ואם אינו לובש בגד של ארבע כנפות, אינו מחוייב בה כלל, ועל כן אין להתיר אלא כשעושה לצורך קיום המצוה במועד. ועיין עוד בשער הציון [יג], שמן הירושלמי נראה בעליל שאין לחלק בכך.

אבל הרמב"ם פירש כהאופן השני, ועל כן פסק [ז יג] שאין לו לכתוב אלא לעצמו, או כשאין לו מה יאכל. וכתב הבית יוסף, שיתכן

שלא יתלה אבן בחוט כדי שיהיה החוט מתוח, ותהיה שזירת החוט יפה, דברי רבי אליעזר.

והלכה: כותב תפילין כדרכו, ומוכר כדי פרנסתו בהרווחה.

וחכמים אומרים: טווה אף באמצעות אבן.

מתניתין:

רבי יהודה אומר משמו: טווה באבן, אבל לא בפלך.

הקובר את מתו שלשה ימים קודם לרגל (180) — בטלה הימנו גזרת אבלות של שבעה ימים. היות ועיקר האבילות היא שלשה ימים. ואינו צריך להשלים את מנין שבעת הימים לאחר הרגל (181).

וחכמים אומרים: יכול הוא לטוות בין באבן בין בפלך (179).

ואם קבר את מתו שמונה ימים לפני הרגל, שכבר נהג יום אחד משלשים ימי האבלות

אמר רב יהודה אמר שמואל, וכן אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: הלכה, טווה בין באבן בין בפלך.

וכדרכה, ואפילו כשאפשר לה ליעשות בשינוי, וכמו טוית ציצית, וכנ"ל. ויש מעירים מכך על מה שכתב הביאור הלכה [תקמ א], שגם כשעושה מעקה של מצוה, יש לעשותו בשינוי, ושלא כהריטב"א שכתב בפירושו שמותר. ועיין בפרק א' הערה 216.

לפרש בדעת הרמב"ם, שאין מניחין תפילין בחול המועד [ושלא כדבריו בכס"מ תפילין ד י], ועל כן לא היה נראה לו להקל כל כך בכתיבתם, שהרי אין בזה צורך המועד, ואין הכתיבה אלא לצורך אחר המועד. ועיין עוד באבני נזר [או"ח ב] שהאריך בזה.

180. נקט לשון זה, הואיל וחיוב האבילות חל בשעת הקבורה, כמבואר לקמן.

והוסיף השער הציצין [יח], שמכל מקום, אין לחלק בין תפילין לציצית ומזוזות בענין זה [שהרי נשנו יחדיו במשנה], ולכן, אף על פי שמצות ציצית ומזוזה נוהגים בחול המועד, אין לעשותם לאחרים אפילו בחינם, לדעת הרמב"ם, הגם שהוא רוצה ללבוש הציצית ולקבוע המזוזה במועד. ועיין תשו' ר"ש איגר [כתבים יג].

181. לפי פשוטם של דברים, סברת תנא דמשנתנו היא, שדוקא כשעברו ג' ימי אבילות קודם הרגל, אז יכול הרגל להפסיק האבילות, אבל כשהיו ב' ימים או יום א', אין הרגל מפסיק, והרי הוא משלים לאחר הרגל עוד ה' או ו' ימים. וכן היא דעת בית שמאי ורבי אליעזר בבביתא. וע"ע מה שכתב הרש"ש לפרש כונת רש"י בענין זה.

179. הוא הדין שמותר לטוות את חוטי הלבן של הציצית. כן כתב הבית יוסף.

עוד כתבו הפוסקים, שמכל מקום לא יעשה הטויה על ידי גלגל, כיון שעל ידי זה נשמע קול רעש גדול.

[ועל פי זה מובן לשון רש"י, שכתב "השבת עולה, אירע שבת בימי אבלו וכו'", ותמה בזכר יצחק [א נא] על לשון זה, שהרי לעולם יפול השבת באחד משבעת ימי אבילות. ולפי הנ"ל יתפרש היטב, שיתכן שישב ב' ימים קודם הרגל,

ולפי מה שהבאנו לעיל בשם התוספות, בביאור החילוק שבין ציצית לתפילין, נמצא, שלהלכה אנו נוקטים שכל מלאכה הנעשית לצורך מצוה, מותר לעשותה במעשה אומן

לפני הרגל — בטלו הימנו גזרת שלשים.

מפני שאמרו חכמים: דוקא שבת עולה למנין שבעת ימי האבלות ואינה מפסקת את שבעת ימי האבלות, אלא ממשיך ומונה את שבעת ימי האבלות לאחריה.

אבל רגלים — מפסיקין את שבעת ימי האבלות, אם חלו תוך שבעה, ואת מנין

השלשים אם חלו תוך שלשים [לאחר שבעה], ולא צריך להמשיך למנותם לאחר המועד.

וכמו כן אינן עולין הרגלים למנין שבעה אם קבר את מתו ברגל. אלא, מתחיל המנין רק לאחר הרגל (182).

רבי אליעזר אומר: משחרב בית המקדש —

וכנ"ל, עליו להשלים לאחר הרגל ה' או ו' ימים, ואין הרגל משלימן.

והרב הרש"ש, שמדבריו למדנו, שהשבת עולה לו למנין ז' אפילו בתחילתו, כלומר, כשחל עליו חיוב אבילות בשבת. וכן הוכיח הרש"ש [יו ב] מהסוגיא שם. וע"ע בהערה 122.

ובטעם החילוק שבין שבת ליום טוב, כתבו הראשונים כמה דרכים.

א. הנמוקי יוסף כתב, שבשבת, אף על פי שאין אבילות נוהגת בו, מכל מקום נוהג הוא בדברים שבצינעא, ועל כן אינו מפסיק, ועולה, מה שאין כן ביום טוב, שאינו נוהג בו אבילות כלל, ולכן הוא מפסיק ואינו עולה. אולם דעת התוספות ועוד ראשונים, שאף ביום טוב נוהג בדברים שבצינעא [כמבואר בכתובות ד לענין חתן בימי המשתה שלן].

ב. השיטה ביאר, שבשבת אינו מחוייב אלא בעונג, כלומר, בסעודה וכו', אבל אינו מחוייב בו במצות שמחה, ואין הסעודה סתירה לאבילות, מה שאין כן ביום טוב, שנאמר בו שמחה, שעליו להיות בו שמח וטוב לב, והאבילות, שענינה צער, אינה עולה בקנה אחד עם השמחה. וכן כתבו התוס' [כד ב] בקיצור. וע"ע בספרי במדבר [י' ובפי' זית רענן שם [כב]].

[ואף על פי שהוא נוהג ביום טוב בדברים שבצינעא, אין בזה כדי להשלים המנין, שאין דין זה נחשב כקיום האבילות, אלא שחכמים תיקנו, שכל זמן שעדיין לא קיים את עיקר חובת

ולאחר הרגל ישלים עוד ה' ימים בלא שבת].

וטעם לדין זה כתבו הראשונים, שבשלשה ימים הראשונים ישנו חומר מסויים שאינו בכל הז' ימים, לענין שאילת שלום ויציאה מביתו ועוד פרטים המבוארים לקמן, ובימים חמורים אלו לא רצו חכמים להקל שהרגל יפסיקם.

וביאר השיטה, שמעיקר הדין, כשקבר מתו ב' ימים קודם הרגל, היה לו לישב יום א' בלבד אחר הרגל, שהרי לענין שאר הימים [מלבד ג' הראשונים] הקלנו עליו שיהיה הרגל מפסיק, אלא כיון שהצרכנו להשלים יום א', מגלגלין עליו את הכל, ועליו להשלים כל הז' ימים.

ועל דרך זה מבואר מדברי הרמב"ן, שלדעת בית הלל דלקמן, שאפילו נהג שעה אחת קודם הרגל, הרגל מפסיקו [מפני שעיקר האבילות אינה אלא ביום הראשון], ומטעם זה, כשקבר מתו ברגל, ולא נהג אבילות כלל, מעיקר הדין היה עלינו לחייבו לישב יום אחד בלבד לאחר הרגל, אלא שמגלגלין עליו את הכל, וכנ"ל.

ועל כל פנים למדנו ממשנתנו, שז' ימי אבילות אין בהכרח שיהיו רצופין. והרמב"ן בתורת האדם השיג מכח זה על הרי"ף גיאת שהביא בשם גאון, שדינם להיות רצופין בדוקא.

182. רש"י פירש בשני אופנים: א. כשקברו ברגל, הרי הוא יושב לאחר הרגל ז' ימים, ואין ימי הרגל עולים לו ממנין ז' כלל. ב. כשקברו ב' ימים או יום א' קודם הרגל, שהרגל לא הפסיק,

יום **עצרת** [חג השבועות] הוא נחשב **כשבת**.

היות ועתה אין מקריבים קרבנות תשלומים בששת הימים שאחר עצרת, הרי דינה של עצרת הוא כמו יום השבת, שהוא עולה למנין שבעה, אך אינו מפסיק, לפי שהוא רק יום אחד (183).

רבן גמליאל אומר: ראש השנה ויום הכפורים — הרי הם כרגלים, שמפסיקים, ואינם עולים (184).

וחכמים אומרים: לא כדברי זה ולא כדברי זה. לא כרבי אליעזר ולא כרבן גמליאל. אלא:

עצרת דינה — כרגלים, כמו בזמן הבית, והיא מפסקת את אבלות שבעה כמו שהיה בזמן הבית, כשהיו לעצרת תשלומים כל שבעה.

ואילו **ראש השנה ויום הכפורים דינם — כשבת, שאינם מפסיקים, לפי שתמיד הם אינם אלא יום אחד (185).**

האבילות, יש לו בינתיים לנהוג בהם. כן נראה מדברי הרמב"ן].

ג. הראשונים הביאו מהירושלמי, שבאמת מצד הסברא אין לחלק בין שבת ויום טוב, אלא כיון שלא יתכן שיהיו ז' ימים בלא שבת ביניהם, אם כן, אילו היתה השבת מפסקת, לא היינו מוצאים כלל שבעת ימי אבילות שראו חכמים לתקן. וכמו כן, אילו השבת לא היתה עולה מן המנין, לא היינו מוצאים ז' ימי אבילות רצופין. [ואמנם מצאנו שהז' ימים אינם רצופין, וכמבואר במשנתנו, מכל מקום לא היה מסתבר לחכמים לתקן באופן שלעולם הז' ימים אינם רצופין].

183. וכל שכן לענין ראש השנה ויום הכפורים, לדעתו. תוס'. [שהרי אף בזמן המקדש לא היו נוהגין אלא יום אחד].

והרמב"ן ביאר עיקר טעמו של רבי אליעזר באופן זה. שמן הדין, כשקברו קודם הרגל, היה לנו לומר, שהרגל יעלה למנין ז', אולם מאחר שהרגל נמשך ז' ימים, אם כן לעולם היתה האבילות מסתיימת בתוך ימי הרגל, ולכן תיקנו חכמים שאין הרגל עולה מן המנין, והוסיפו להקל ולומר, שאינו צריך גם כן להשלים המנין לאחר הרגל, כיון שנדחה, ידחה לעולם. וממילא מובן שלא יתכן דין זה אלא ברגל שיש בו ז'

ימים.

184. ידוע מה שדנו הפוסקים, האם נאמר בראש השנה חיוב שמחה כשאר הרגלים או לא. יעויין בהרא"ש [סוף ר"ה] ובשאגת אריה [קב]. ולכאורה היה מקום להוכיח מכאן, שדינו כרגל לענין זה, ולכן דינם כרגלים לענין הפסקת האבילות, ואינם כשבת, שאינה מפסקת. ואכן השיטה לקמן [כד] ביאר בסברא זו, דעת חכמים שבסיפא, שראש השנה אינו מפסיק, מפני שאין בו דין שמחה. ובאמת לפי מה שהבאנו בהערה 182 מהשיטה, שזהו שורש החילוק שבין שבת לרגלים, יש להוכיח כן. אבל לפי מה שכתבנו מהירושלמי, שמצד עיקר הסברא שבת ורגל שוים, אין מכאן הוכחה כלל. והרמב"ן פירש טעמו של רבן גמליאל, שהוקשו כל המועדות יחדיו. ובהערה 348 יבואר להלן, שלדעת הראב"ד יש באמת חילוק לדינא בין שלש רגלים לראש השנה ויום הכפורים [מאחר שאין בהם מצות שמחה].

185. הנמוקי יוסף מפרש טעם החילוק, שעצרת נמנה עם השלש רגלים, וכמו כן חייבים לעלות בו לרגל, מה שאין כן בראש השנה ויום הכפורים. אבל מלשון רש"י נראה שפירש,

גמרא:

לא גילח ערב הרגל — אסור לו לגלח אחר
הרגל עד שיכלו שלשים יום (186).

והתניא לסייע [לדברי רב ולדברי רב הונא, יט-ב
תוס'], מהא דתניא:

הקובר את מתו שלשה ימים קודם לרגל —
בטלה הימנו גזרת שבעה.

ואם קבר אותו שמונה ימים קודם לרגל —
בטלה הימנו גזרת שלשים.

ומגלח ערב הרגל.

אבל, אם לא גילח ערב הרגל — אסור לגלח
אחר הרגל כל שלשים.

אבא שאול אומר: אפילו אם לא גילח קודם
לרגל מותר לו לגלח אחר הרגל (187).

וטעמו של דבר: שכשם שקיום מצות שלשה
ימי אבלות לפני הרגל, מבטלת ממנו גזרת
שבעה, שאינו צריך לנהוג אחר הרגל כלום

שנינו במשנה שהקובר את מתו שמונה ימים
לפני הרגל בטלו ממנו גזירת שלשים.

ואמר על כך רב: רק "גזרת שלשים" בטלו,
אבל ה"ימים" עצמם לא בטלו, אלא הרי הם
תלויים ועומדים, וכפי שיבואר מיד.

וכן אמר רב הונא: גזרת שלשים — בטלו,
אבל ימים — לא בטלו.

ואילו רב ששת אמר: אפילו ימים — נמי
בטלו.

ומבאר הגמרא את טעמם של רב ורב
הונא:

מאי טעמא, מה היא המשמעות ש"ימים לא
בטלו"?

שאם לאחר שבטלה ממנו גזירת שלשים,
ויכול היה להתגלח בערב הרגל, בכל זאת

שני טעמים אלו לענין נאנס ולא גילח לפניו,
האם נתיר לו לגלח לאחריו.

187. ביארו הראשונים, שאם קברו ג' ימים
קודם הרגל, שהרגל מבטל ממנו גזירת ז', הדבר
מוסכם לדעת הכל, שאפילו לא רחץ לכבוד
הרגל, מותר לו לרחוץ לאחריו. ולכן אמר אבא
שאול לחכמים, כשם שלענין גזירת ז' אתם
מודים לי, שאין הדבר תלוי אם עשה כן לכבוד
יום טוב או לא, אלא בכל ענין בטל ממנו גזירת
ז', כך הדין גם כן לענין גזירת ל'.

ובטעם החילוק שבין גזירת ז' לגזירת ל',
לדעת חכמים, כתבו התוספות בשם הרי"ן,
שרחיצה יש בה צורך יותר מגילוח, ועל כן לא
החמירו בה. והריטב"א הביא סברא הפוכה,
שאינן כבוד הרגל מתמעט על ידי חסרון הרחיצה,

הואיל ומעיקר דין תורה יש תשלומים לעצרת כל
ז', על כן דינו כרגלים.

186. כלומר, כשקבר מתו ח' ימים קודם הרגל.
וכשקברו ג' ימים קודם הרגל, לענין רחיצה,
יתבאר בהערה הבאה.

ובעיקר הסברא שבדין זה. הקרן אורה
מדקדק מלשון התוספות, שהוא מצד קנס על
מה שלא גילח קודם הרגל, ונכנס אליו כשהוא
מנוול. אך מלשון רש"י הוכיח, שהוא מצד עיקר
הדין, שכל כח הרגל להפסיק גזירת ל' נובע
ממה שהתירו לו לגלח לכבודו, ומאחר שגילח
קודם הרגל, אינו חוזר לנהוג עוד באיסור גילוח
לאחריו, אבל כשלא גילח לפניו, אין כל סיבה
שנתיר לו לגלח לאחריו, הואיל והוא עדיין עומד
בתוך ימי השלשים. והוסיף, שיש נפקא מינה בין